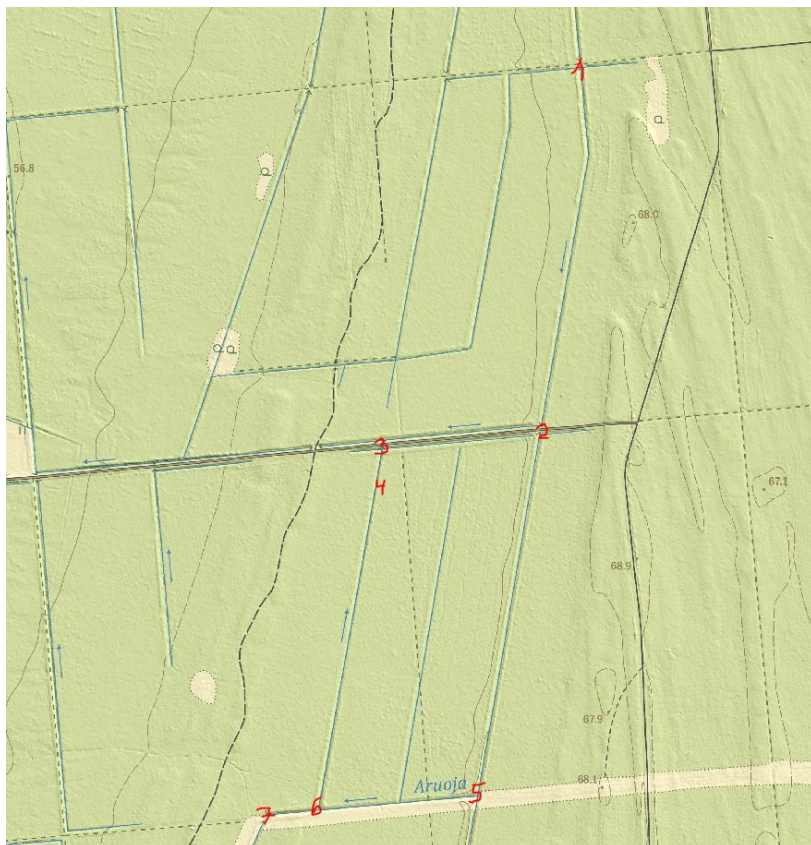

Aruoja (VEE1086700) ülem- ja keskjooksu vaatlus

Vaatluse aeg: 17. ja 24.05.26. Vaatleja: Marko Vainu

1. Kuigi praegu on EELISe järgi siin Aruoja, mis peaks voolama lõuna poole, nirises vesi tegelikult põhja poole:

2. Sammalt täis kraav. Sambla vahel oli läbipaistev vesi. Keskel eristus ca 10 cm laiune voolusoon, aga vaatluse ajal oli selles seisev vesi. Seega ei saanud aru, kuhu suunas vesi siin voolata võiks, kui seda oleks rohkem:

3. Vesi voolas läbi truubi põhja poole.
4. Sambla all oli natuke vett. Voolamist polnud. Ilmselt on veelahkmega kraav, kus lõuna pool vesi lõuna poole nirisema hakkab.
5. Voolava veega tilluke nire tuli lõuna poolt. Põhja pool oli pajusid täis kasvanud soon, milles oli küll vett, aga polnud näha, et sealt ühinemiskohta midagi nirisenud oleks. Lääne poole läks kraavilik vooluveekogu. See oli tarnu täis ning nende keskel väike nire:

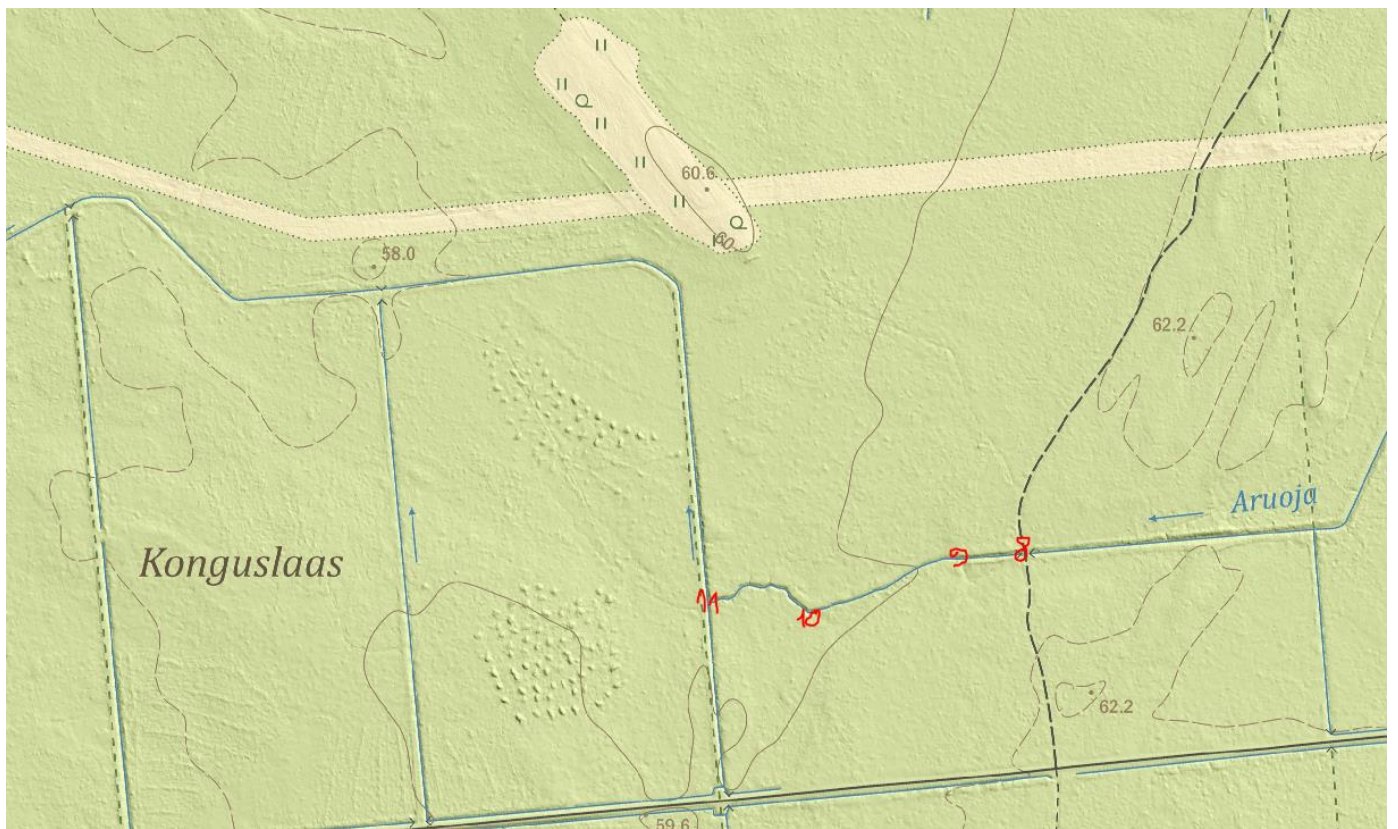
6. Voolav vesi tuli idast. Põhjapoolne kraav oli küll lai ja selles oli vesi sees, aga ei saanud aru, et sealt vesi voolanud oleks:

7. Voolas veidi pruunikat vett. SEC oli 56 $\mu\text{S}/\text{cm}$:

8. Vett voolas. Säng oli küll sirge, aga põhi oli kivine ja nägi üsna ojalik välja. Kuigi mõlemal pool oli kraavivall:

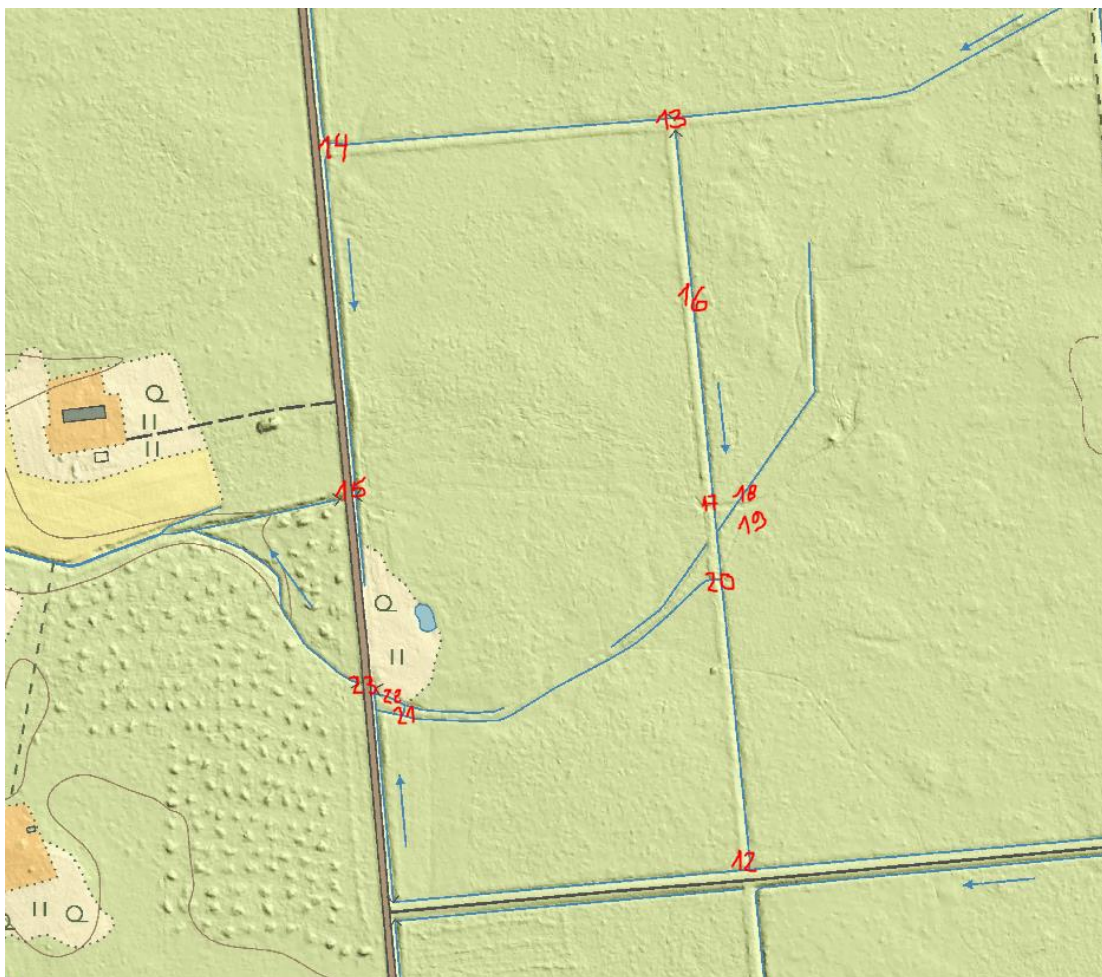
9. Siin oli kraavivall hästi tajutav.

10. Valli oli vähem märgata. Põhjas olid kivid ja kruus. Võiks nimetada pigem taastuvaks ojaks kui kraaviks:

11. Lõuna poolt tuli väike nire. Liivapõhjaline oja pööras põhja poole:

12. Nii tee kõrval kulgev kui põhja poolt tulev kraav olid täiesti kuivad.

13. Kogu vesi voolas otse lääne poole, mitte lõunasse, nagu Aruoja ruumikuju põhjal peaks voolama. Truubi suund oli ebaselge. Truubist lõuna pool oli kraavi põhi ainult mudane. Pigem tundus, et kui vett oleks rohkem, voolaks see läbi truubi põhja poole:

14. Ida poolt voolas korralikult vett lõuna poole:

15. Vesi voolas läbi truubi läände:

16. Kraavis oli seisev vesi.

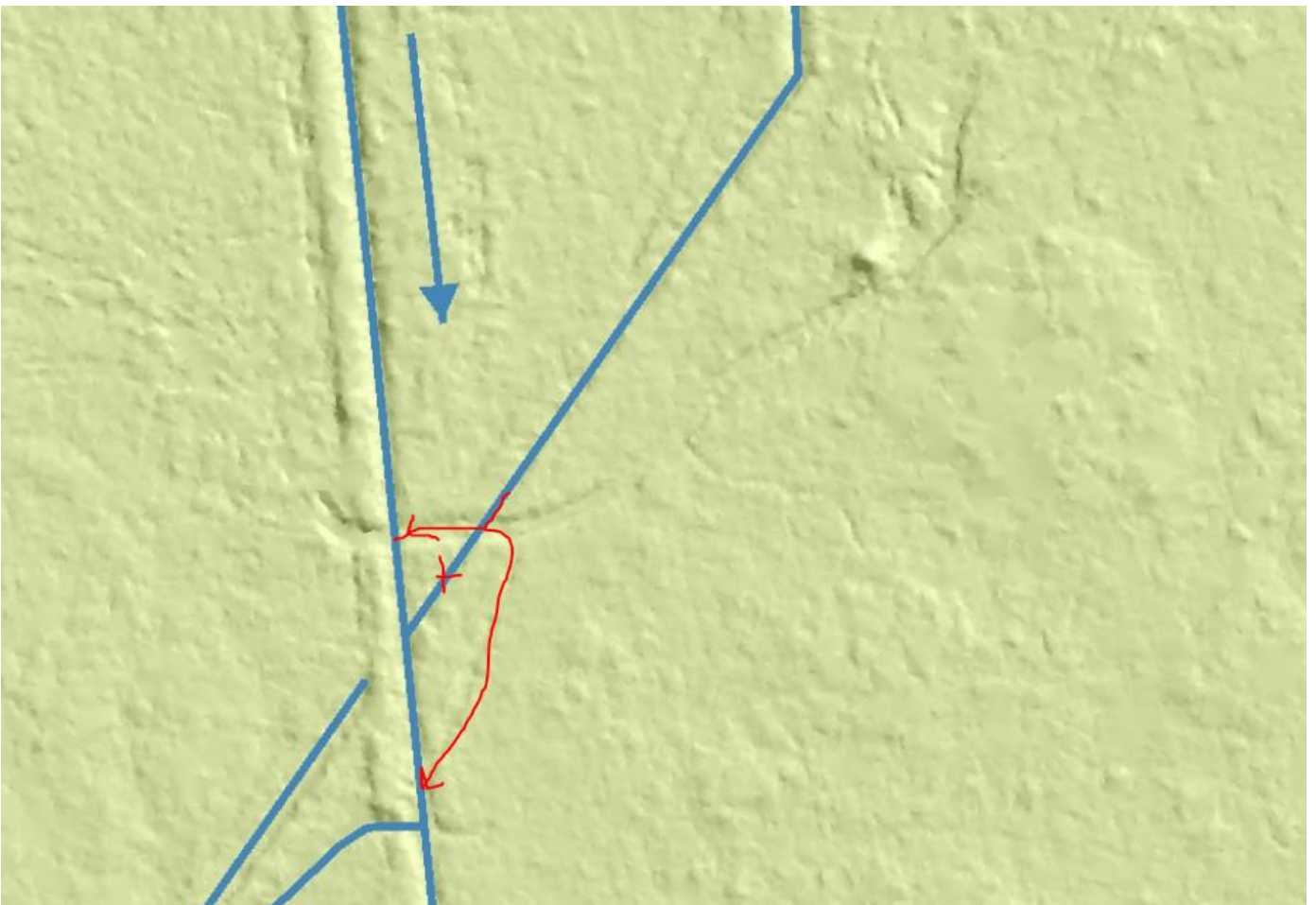
17. Ida poolt tuli sügav, vett täis roobas, mida mööda ilmselt vesi voolas, sest roopasuudmest lõuna pool oli põhja-lõunasuunalises kraavis vee voolamist näha:

18. Ohtralt vett, mis tundus seisvat:

19. Omajagu vett voolas edela poole. See tähendab, et kirde poolt kraavist pidi vesi ikkagi voolama ning roopaga ristumisel läks osa vett otse itta ja osa edelasse. **ETAKis on kirde-edelasuunaline kraav kaardistatud valesse kohta:**

20. Voolav vesi pööras kagusse.

21. Idast tulev voolav vesi pööras põhja poole juurte alla ning voolas kolm meetrit juurte all. Vooluhulk polnud palju väiksem kui punktis 14:

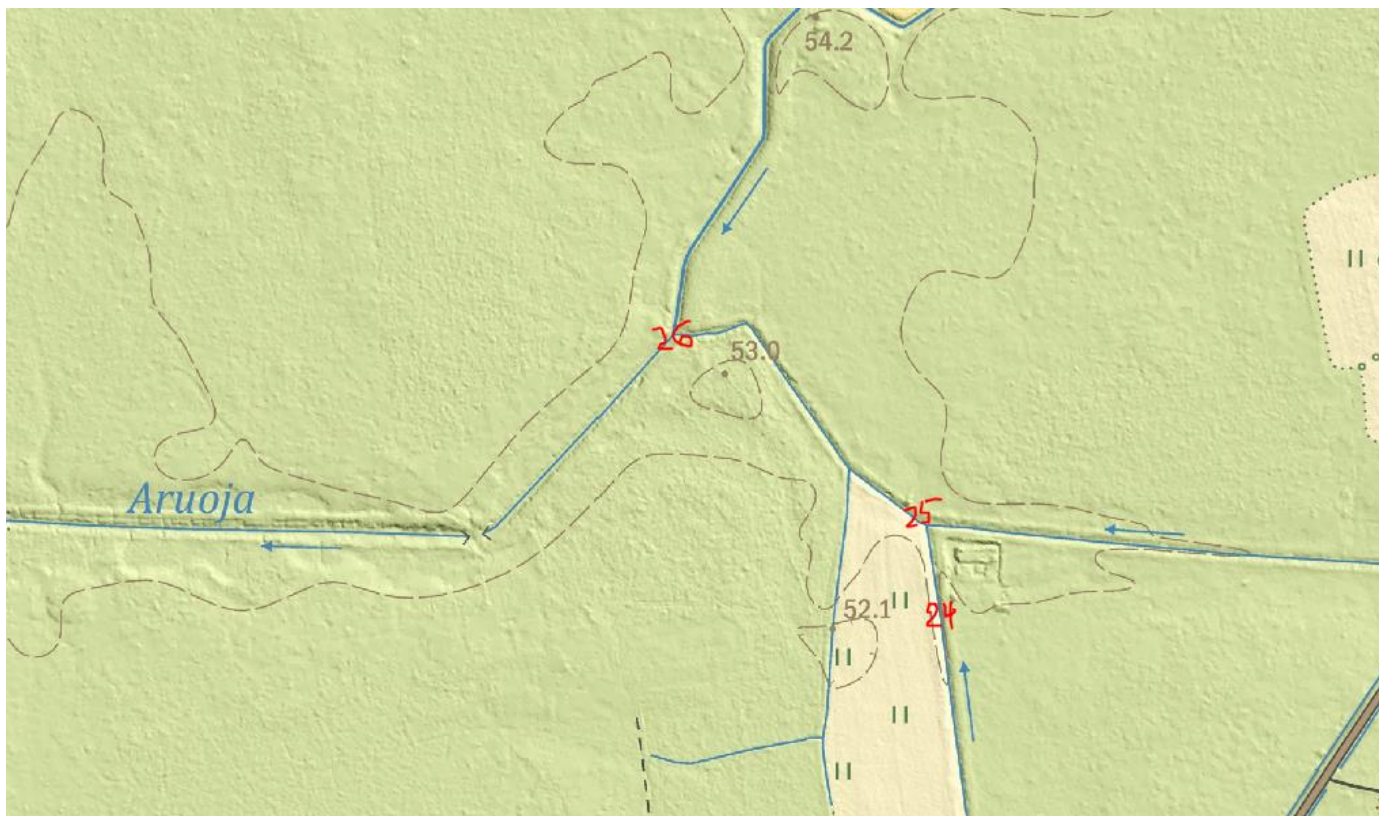

22. Vooluveekogule kaevatud tiik:

23. Vesi voolas loode poole:

24. Lõunast tuleva kraavi põhjas oli ainult muda.
25. Idast voolas veidi vett:

26. Täpselt idast tuleva kraaviga ühinemiskohast allavoolu oli massiivne koprapais. Vesi voolas paisust läbi. Tõenäoliselt tuli mööda Aruoja telge ikkagi rohkem vett kui ida poolt:

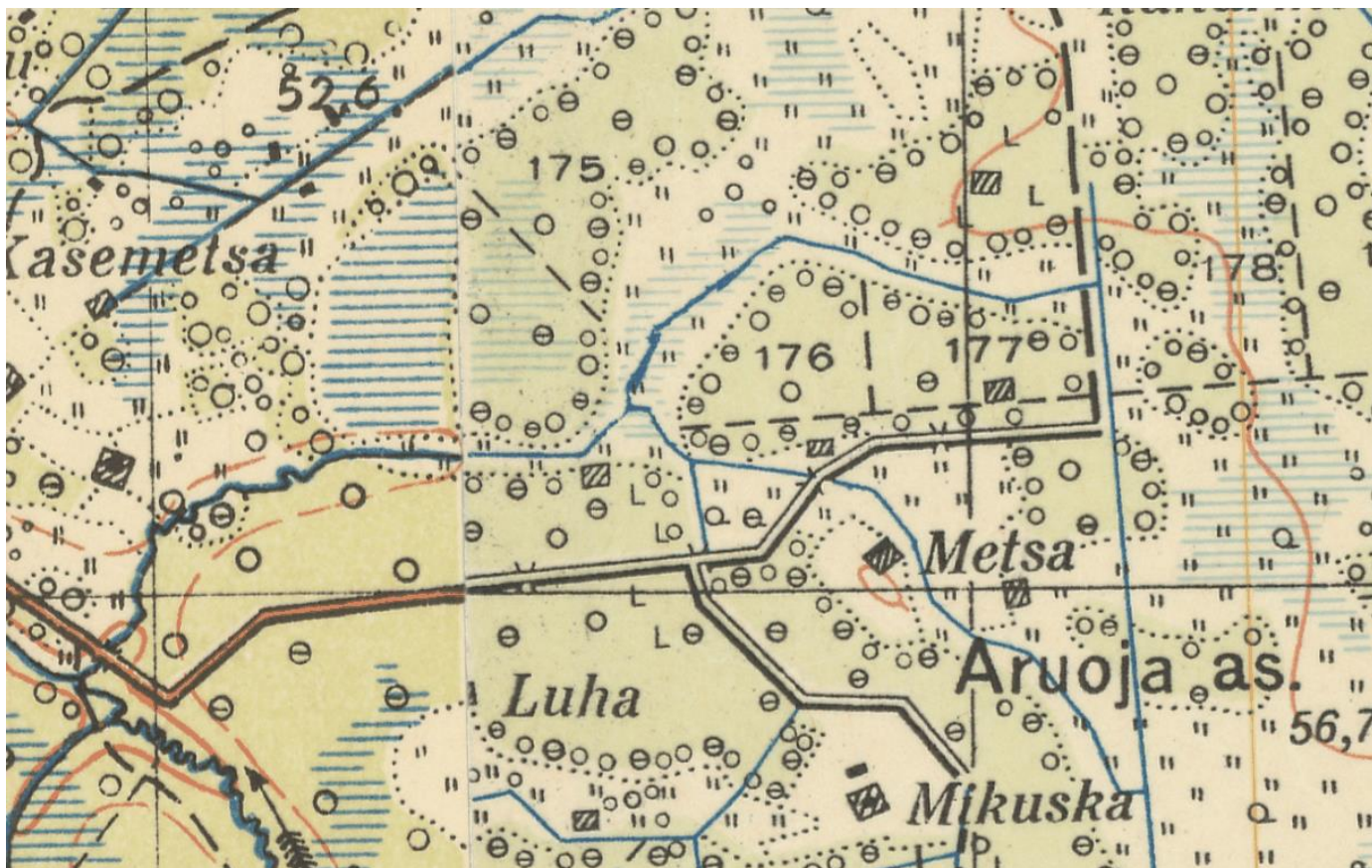
Olukord ajaloolistel kaartidel: Schmidt'i Eestimaa kaardil on Aruoja kujutatud väga lühikesena, ainult praeguse Aruoja veehoidla alla jäävas osas:

Verstastel kaartidel on oja looduslikuna kujutatud samas lõigus. Sellest ülesvoolu on sirglõikudest koosnev telg, mis algab vaatluspunktist 7 veidi põhja pool:

EV 1:50 000 kaardil 1935. aastast algab sirglõikudena telg vaatluspunktist 15. Sarnasena on kujutatud ka punktis 26 lõuna poolt suubuvat telge:

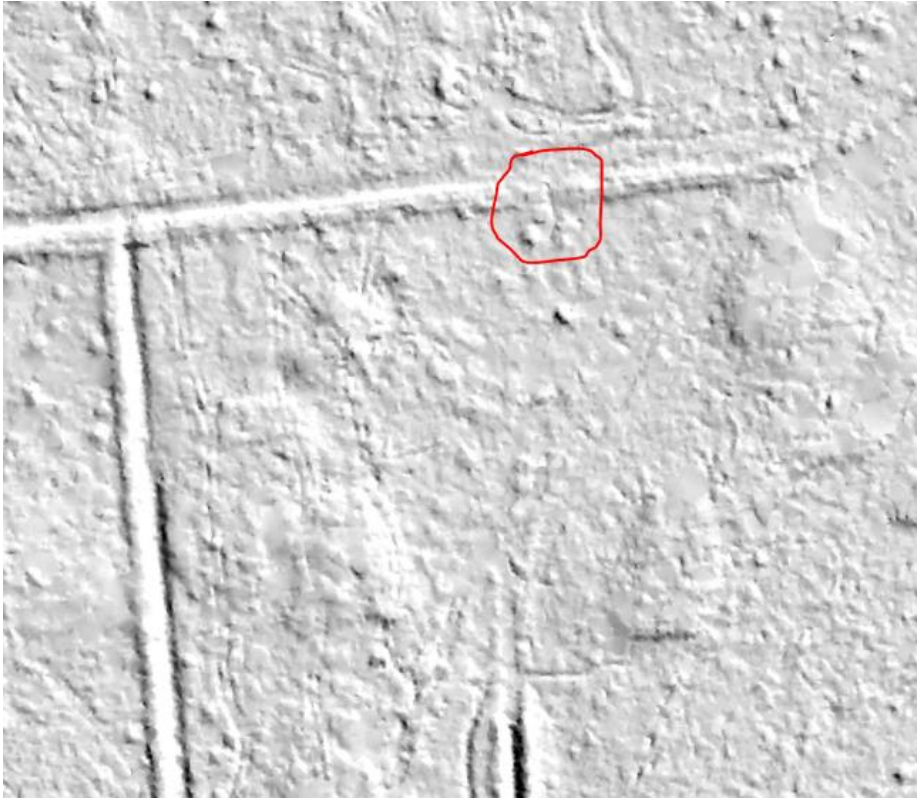

Topographic map of the Arupere area in Estonia. The map shows the Arupere River (Арупере) and surrounding terrain. Key features include:

- Place names: Википалу (Vikipalu), Илюнурме (Ilunurme), Арупере (Arupere), сарай (sara).
- Elevation points: 53.7, 56.7, 58.4, 55.7, 54.1, 54.3, 60.1.
- Contour lines and blue lines representing the river and its tributaries.
- Red lines and arrows highlighting a specific path or area of interest.

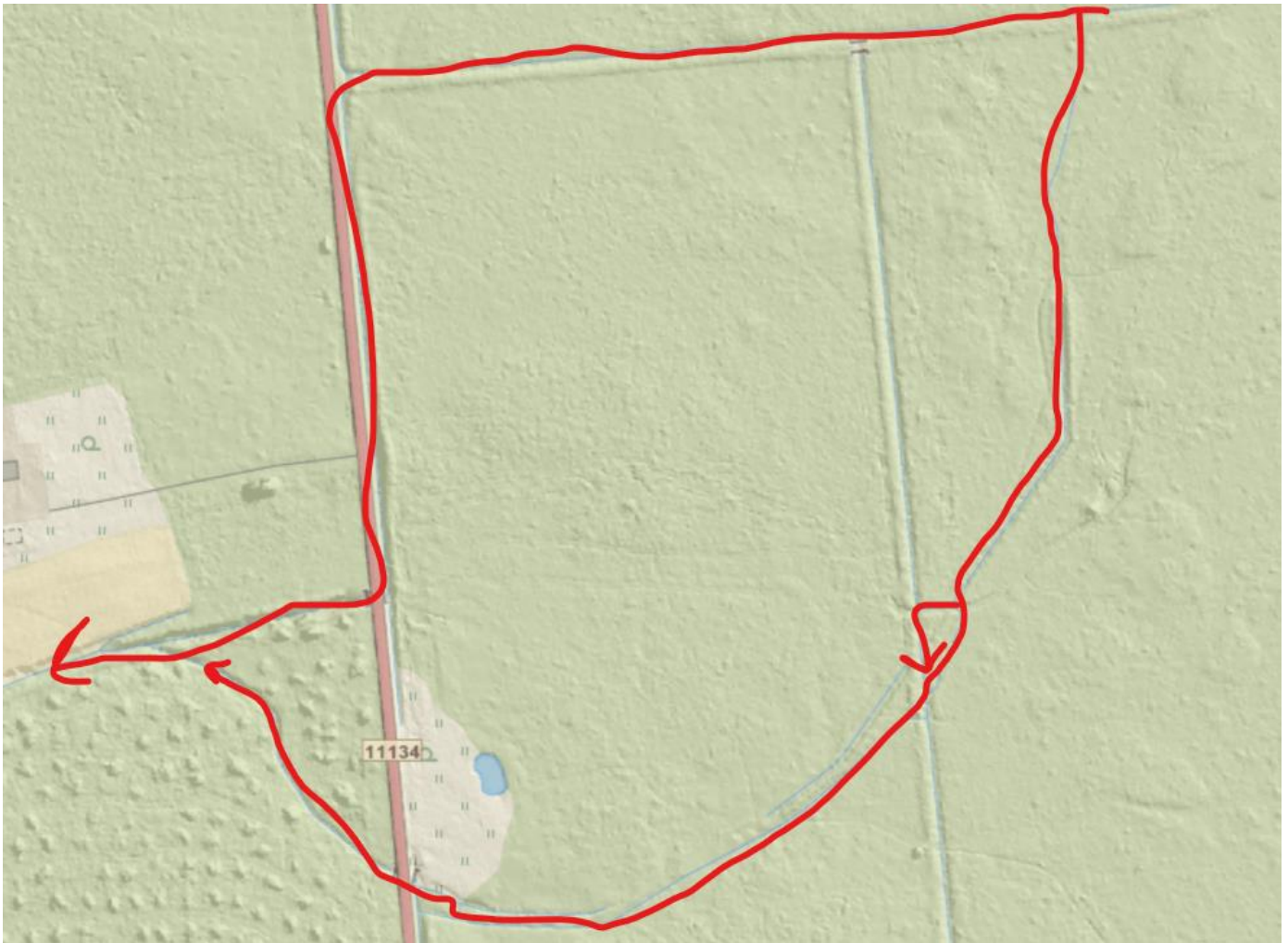
This is a detailed topographic map of a region in the Republic of Dagestan, Russia. The map features several settlements, including Vinkipalu (Винкипалу) at the top left, Arumya (Арумязь) in the center, and Arupere (Арупере) to its southeast. Other locations marked include Иялнурме (Iyalnurme), МТФ (MTF), Пыо (Pyo), and Хобумязь (Khubumyazh). The map is characterized by numerous contour lines in red and brown, indicating varying elevations. Key elevation points are labeled with numbers such as 58.5, 58.0, 56.2, 55.8, 62.0, 64.9, 137, 139, 140, 146, 147, 148, 114, 83, 12, 17, 41, 18, 20, 24, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100. The map also shows a network of roads, including a major road running vertically through the center, and various smaller paths. A river or stream is depicted in the lower right corner, flowing towards the bottom right. The map is overlaid with a grid of latitude and longitude lines, with coordinates 42° 18' N and 47° 18' E visible at the top left.

Järeldused: Aruoja looduslik algupära on ebaselge. Vanimatel kättesaadavatel ajaloolistel kaartidel on seda looduslikuna kujutatud vaid praegu Aruoja veehoidla alla jäävas lõigus. Verstasel kaardil on terviklikku vooluveekogu kujutatud alates vaatluspunktist 3, kuigi kraavina. Hilisematel kaartidel terviklik vooluveekogu kaob. NL kaartide põhjal on idapoolsest osast sõltumatu looduslik vooluveekogu alanud vaatluspunktist 18 kirde pool. Sellel alal on Aruoja ETAKi ruumikuju praegu ekslik, kuna vesi voolas punktis 13 lääne poole. Samas oli punktis 20 olevas harus vooluhulk piisavalt suur, et on ebatõenäoline, et see tekkis punktist ida poole jäävas metsakvartalis. Pigem on tõenäoline, et osa mööda Aruoja telge tulevast veest oli ida-läänesuunalisest süngist välja murdnud ning voolas otse edela poole, nagu see kaartide põhjal ajalooliselt on voolanud. Reljeefivarjutusel on selle koha peal näha kraavivalli läbivat vagu. Seda võimalikku hargnemiskohta ma pimeduse saabumise tõttu küll vaatlema ei jõudnud:

Kui seal see hargnemine on, siis tuleks mõlemad harud lugeda Aruoja telgedeks ning oja ruumikuju antud alal oleks järgmine:

Põhiteljeks tuleks lugeda põhjapoolne haru.

Tänapäevase vetevõrgu ja vooluhulkade valguses ei õnnestunud aga tuvastada Aruojale paremat looduses enam-vähem vooluveekogu **lähtena** tunnetatavat kohta kui **vaatluspunkt 5**. Praegune Aruoja lähtelõik selleks kindlasti ei sobi, kuna seal voolab vesi vales suunas. Punktis 5 saavad kokku lõunast ja põhjast tulevad kraavid. Vaatluse ajal voolas neist vesi ainult lõunapoolsest, kuid allavoolu on kõik kraaviristid vooluveekogu tunnetusliku lähtena veelgi ebasobivamad. Punktis 5 toimub vähemalt järsk voolusuuna muutus, mis on lähtena paremini tajutav, kui mõni otse voolavasse kraavi külje pealt suubuva veevaesema kraavi ühinemiskoht.

Aruoja EELISes tüüpi “oja” liigitamise õigsuse osas võib eelkirjeldatud põhjustel tekkida kahtlus. Samas on sellel tänapäeval mõned küllalt loodusliku ilmega lõigud vaatluspunkti 10 piirkonnas ning ka punktist 20 kuni Niida taluni, kui seda lõiku lugeda Aruoja sekundaarseks teljeks. Seega pigem võib selle jätta tingimisi tüüpi “oja”.